

دانشگاه عدالت

رساله برای دیافت درجه دکترای تخصصی در رشته حقوق گرایش حقوق خصوصی

عنوان:

وضعیت حقوقی نسب شناسی طفل سه والدی از منظر حقوق فقه و پزشکی

استاد راهنما:

دکتر امیرعباس بزرگمهر

استاد مشاور:

دکتر تورج تقی زاده

دکتر کامبیز بنی هاشمی

پژوهشگر: اسلام جباری مرادلو

شهریور ۹۸

فرم شماره ۸، تعهدنامه‌ی دانشجوی برای اصالت اثر و رعایت حقوق دانشگاه

تمامی حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج، ابتکارات، اختراعات و نوآوری‌های ناشی از انجام این پژوهش، متعلق به **دانشگاه عدالت** می‌باشد. نقل مطلب از این اثر، با رعایت مقررات مربوطه و با ذکر نام دانشگاه عدالت، نام استاد راهنما و دانشجوی بلا مانع است.

اینجانب **اسلام جباری مرادلو** دانش‌آموخته‌ی مقطع دکترای تخصصی رشته‌ی حقوق گرایش حقوق خصوصی دانشگاه عدالت به شماره‌ی دانشجویی **۹۳۲۵۲۱۱۲۰** که در تاریخ **۱۳۹۸/۰۶/۳۱** از رساله‌ی تحصیلی خود تحت عنوان: **وضعیت حقوقی نسب شناسی طفل سه‌والدی از منظر حقوق فقه و پزشکی دفاع نموده‌ام، متعهد می‌شوم که:**

(۱) این رساله را قبلاً برای دریافت هیچ‌گونه مدرک تحصیلی یا به عنوان هرگونه فعالیت پژوهشی در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی داخل و خارج از کشور ارائه ننموده‌ام.

(۲) مسئولیت صحت و سقم تمامی مندرجات رساله تحصیلی خود را بر عهده می‌گیرم.

(۳) این رساله، حاصل پژوهش انجام شده توسط اینجانب می‌باشد.

(۴) در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و مقررات مربوطه و با رعایت اصل امانتداری علمی، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در متن و فهرست منابع و مأخذ ذکر نموده‌ام.

(۵) در صورتی که قصد هرگونه بهره‌برداری به صورت‌های مختلف مانند کتاب، مقاله، اختراع، اکتشاف و ... از رساله خود داشته باشم، مجوزهای لازم را از حوزه پژوهش و فناوری دانشگاه عدالت، اخذ نمایم و این استفاده صرفاً به نام دانشگاه عدالت باشد و صراحتاً در مکاتبات و تولیدات اینجانب درج شود و بر اساس ضوابط دانشگاه عدالت اقدام نمایم.

(۶) در صورت ارائه‌ی مقاله‌ی مستخرج از این رساله در همایش‌ها، کنفرانس‌ها، سمینارها، گردهمایی‌ها و انواع مجلات، نام دانشگاه عدالت را در کنار نام نویسندگان (دانشجو و اساتید راهنما و مشاور) ذکر نمایم.

(۷) در صورت استفاده از کمک‌های مالی و غیر مالی نهادهای دولتی و غیر دولتی از موضوع تحقیق اینجانب مراتب را کتباً به اداره کل پژوهش دانشگاه عدالت اطلاع دهم.

(۸) چنانچه در هر مقطع زمانی، خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن (من جمله ابطال مدرک تحصیلی، طرح شکایت توسط دانشگاه و ...) را می‌پذیرم و دانشگاه عدالت را مجاز می‌دانم با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات مربوطه رفتار نماید و نسبت به تصمیم اتخاذ شده هیچگونه ادعایی نداشته و حق هرگونه اعتراضی را از خود سلب و ساقط می‌نمایم.

امضا

تاریخ

باسمه تعالی

فرم شماره ۵، صورت جلسه دفاع از رساله دکتری		
تاریخ	نام و نام خانوادگی دانش آموخته	
شماره ملی	رایانامه شخصی	
۱۳۹۸، ۷، ۳۱	اسم جبار مرادلو	
۴۹۲۹۶۱۵۲۶۷	i-jabbari-m4958@gmail.com	

عنوان	وضعیت حقوقی نسبت به طفل و والدین از منظر حقوق فقه و پزشکی	
رشته تحصیلی	هقوق خصوصی	گرایش
	هقوق خصوصی	هقوق خصوصی

هیئت داوران پس از شنیدن گزارش و دفاع دانشجو، رساله وی را داوری و با نمره^{۱۹/۲۵} آن را «عالی» / «بسیار خوب» / «خوب» / «پذیرفته نشده» / «ارزشیابی کرد.

سمت	نام و نام خانوادگی وابستگی سازمانی (پژوهشگاه/ دانشگاه/ ...)	مرتبه علمی	شماره ملی رایانامه سازمانی	امضا
استاد راهنما	دکتر ابراهیم بزرگمهر	استاد		
استاد راهنمای دوم				
استاد مشاور	دکتر لورج فتح زاده	استاد		
استاد مشاور	دکتر کامبیز بنی هاشمی	استاد		
استاد داور	حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسن علی میرزادار	دانشیار		
استاد داور	دکتر سید عین میرزایی	استاد		
استاد داور	دکتر محبوب افزاییاب	استاد		

تأیید کارشناس آموزش	نام و نام خانوادگی	امضا
تأیید ناظر مؤسسه	نام و نام خانوادگی	امضا
	دکتر سید محمد صادق هاشمی شاهرودی	معاون آموزشی و پژوهشی

۹۸/۱۱۲۴۲
۱۳۹۸، ۷، ۳۱

چکیده

بررسی های علمی دانشمندان در دهه های اخیر با بهبود پتانسیل های مختلف برای رفع یا مهار اختلالاتی مختلف منجر به ناباروری و کاهش توان فرزندآوری همراه بوده است. این پیشرفت های علمی معمولاً با ظهور پرسش های نوین در زمینه مسایل مبنایی و نیز حواشی به وجود آمده در زمینه باروری و فرزندآوری آزمایشگاهی همراه است. از جمله این پرسش ها سهم نسبی هر والد در تعیین نسب طفل است. بررسی های مختلف علمی حاکی از تداخل عوامل جدیدی در حوزه دانش پزشکی و ژنتیک در شکل گیری جنین است که بدانها عوامل اپی ژنتیکی اطلاق می شود. این مطالعه در صدد یافتن روابط علمی و منطقی میان این عوامل و تعاریف کلاسیک نسب در حقوق و فقه است و در نهایت با ارایه الگویی مداخله ای از مجموع عوامل فوق سعی در تبیین روابط این مولفه ها در تعیین سهم نسبی هر یک در تکوین و تاثیر گذاری بر ساختار شکلی ظاهری و سایر جنبه های تکوینی جنین دارد.

باید دانست تبیین سهم نسبی والدین در شکل گیری و تکوین جنین در شرایط آزمایشگاهی و به ویژه طفل سه والدی، موضوعی میان رشته ای است و نیازمند جمع آوری و تفسیر یافته های حاصل از هر سه شاخه دانش یعنی فقه، حقوق و پزشکی است. نتایج بررسی ها نشان می دهد که میان مولفه های سه گانه فقهی، حقوقی و پزشکی به ویژه با واسطه مداخله مولفه های ژنتیکی و اپی ژنتیکی، ارتباط نزدیک و موثری وجود دارد و هر سه هم به صورت مستقیم و هم غیر مستقیم در تعیین سهم نسبی هر والد بیولوژیک در نسب طفل موثرند. در حقیقت بر اساس یافته های پژوهش می توان اذعان نمود که ماتریس تعاملی منعطفی میان عناصر تعیینی و تبیینی هر سه رشته وجود دارد که با پیشرفت علم به تدریج بارزتر شده، موجب وضوح بیشتر نقش والدین بیولوژیک در شکل گیری و تکوین جنین می شود و به تبع آن امکان دستیابی به مرزهای حقوقی و شرعی سهم نسبی والدین در این امر بیش از گذشته فراهم می گردد.

کلید واژگان: نسب شناسی، طفل سه والدی، مولفه های ژنتیکی و اپی ژنتیکی.

فهرست مطالب

- فصل اول: کلیات (مفاهیم و مبانی) ۱
- بخش اول: مقدمه ۲
- الف: بیان مسئله ۲
- ب: اهمیت و ضرورت انجام تحقیق ۲
- پ: هدف کلی ۳
- ث: سؤال اصلی ۳
- ج: سؤالات فرعی ۳
- چ: فرضیه‌های تحقیق ۴
- ح: تعریف واژه‌ها و اصطلاحات فنی و تخصصی ۴
- خ: روش پژوهش ۴
- د: ابزار پژوهش ۵
- ذ: نحوه ی اجرا و جمع آوری داده ها ۶
- ر: تحلیل داده ها ۶
- ز: پیشینه پژوهش ۶
- بخش دوم: مبانی نظری ۹
- مبحث اول: نسب ۹
- مبحث دوم: نسب از مادر ۱۲
- مبحث سوم: پیچیدگی های مفهوم نسب شناسی در جنین آزمایشگاهی ۱۶
- جمع بندی ۲۵
- فصل دوم: تحلیل مفاهیم پزشکی طفل آزمایشگاهی و سه والدی ۲۸
- مبحث اول: باروری آزمایشگاهی و مفاهیم مربوطه ۲۹

- گفتار اول: تاریخچه ۲۹
- گفتار دوم: ناهنجاری های باروری ۳۰
- بند اول: تحریک تخمک گذاری ۳۱
- بند دوم: برداشت تخمک ها ۳۱
- بند سوم: آماده سازی اسپرم ۳۲
- بند چهارم: لقاح آزمایشگاهی ۳۲
- بند پنجم: بررسی و مشاهده تخمک های بارور شده ۳۲
- بند ششم: انتقال جنین به بدن مادر ۳۲
- گفتار سوم: مفهوم کودک آزمایشگاهی ۳۲
- بند اول: کودک متولد شده از روش I.V.F (باروری در لوله آزمایش) ۳۳
- بند دوم: کودک متولد شده از روش Z.I.F.T (زیفت) ۳۳
- بند سوم: کودک متولد شده از روش G.I.F.T (گفت) ۳۳
- بند چهارم: کودک متولد شده از روش I.C.S.I ۳۳
- مبحث دوم: مفاهیم ژنتیک نوین و جنین آزمایشگاهی ۳۴
- مبحث سوم: مصادیق تاثیر گذاری ژنتیک و اپی ژنتیک بر سرنوشت جنین ۳۷
- گفتار اول: تاثیر بر تکوین ساختارهای سلسله اعصاب مرکزی ۳۸
- گفتار دوم: تاثیر بر اندام زایی و یاخته های بنیادی ۳۹
- گفتار سوم: برنامه ریزی مجدد سلول ۴۴
- گفتار چهارم: مدولاسیون استئوژنیک و تمایز کندروژنیک ۴۶
- گفتار پنجم: تمایز هماتوپتیک استم سل ها ۴۷
- گفتار ششم: نقش MicroRNAs در تکوین قلب ۴۷
- گفتار هفتم: فرایند تکوین قلب جنین ۴۸

- گفتار هشتم: ریخت زایی و مورفوژنیز قلب ۵۰
- گفتار نهم: مکانیسم های خاموش یا روشن کردن ژنی ۵۴
- جمع بندی ۵۵
- فصل سوم: تحلیل شرایط حقوقی و مشروعیت طفل سه والدی ۵۷
- مبحث اول: شرایط قانونی و شرعی ۵۷
- گفتار اول: ضوابط و شرایط طرفین پذیرنده اهدا و مراکز تخصصی مجاز ۵۷
- گفتار دوم: شرایط اهدا گیرنده ۵۸
- گفتار سوم: وظایف و نقش قوه قضاییه ۶۰
- گفتار چهارم: وظایف مراکز باروری و ناباروری ۶۲
- گفتار پنجم: شرایط زوجین ۶۴
- گفتار ششم: شرایط زوج های اهدا کننده ۶۶
- مبحث دوم: تعیین نسب طفل ۶۸
- گفتار اول: نسب طفل حاصل از تلقیح مصنوعی ۶۸
- گفتار دوم: مشروعیت و یا عدم مشروعیت طفل سه والدی ۷۰
- بند اول: مصادیق لیبرالیسم جنسی در قوانین خانواده کشورهای غربی ۷۰
- الف: روابط آزاد جنسی ۷۰
- ب: هم خانگی ۷۱
- ج: تولد ناشناس ۷۳
- بند دوم: پاسخ اسلام به لیبرالیسم جنسی ۷۴
- بند سوم: حق آزادی تولید مثل ۷۵
- بند چهارم: مفهوم حق آزادی تولید مثل ۷۵
- گفتار سوم: مصادیق آزادی تولید مثل در قوانین کشورهای غربی ۷۷

۷۷	بند اول: سقط جنین
۷۸	الف: سقط به خودی خود
۷۸	ب: سقط القاء شده
۷۹	بند دوم: اهدای گامت یا جنین
۸۲	بند سوم: اجاره رحم
۸۲	بند چهارم: تعیین جنسیت کودک
۸۳	گفتار چهارم: پاسخ اسلام به حق تولیدمثل
۸۶	جمع بندی
۸۷	فصل چهارم: آثار مالی و غیر مالی
۸۸	مبحث اول: آثار غیر مالی
۸۸	گفتار اول: چگونگی انتساب طفل به والدین
۸۸	بند اول: چگونگی انتساب طفل به پدر
۹۰	بند دوم: چگونگی انتساب طفل به مادر
۹۰	گفتار دوم: ولادت، ملاک انتساب طفل به مادر است
۹۲	گفتار سوم: دارنده دو عامل ولادت و تکون با هم مادر است
۹۴	گفتار چهارم: تکون، ملاک انتساب طفل به مادر است
۹۵	گفتار پنجم: رابطه نسب در استفاده از رحم جایگزین
۹۶	گفتار ششم: تحقق نسب در حالت استفاده از رحم جایگزین
۹۹	گفتار هفتم: وضعیت نسب طفل متولد از رحم جایگزین
۹۹	بند اول: تعریف و اشکال مختلف استفاده از رحم جایگزین
۱۰۰	بند دوم: مفهوم استفاده از رحم جایگزین
۱۰۰	بند سوم: اشکال مختلف استفاده از رحم جایگزین

- گفتار هشتم: جانشینی در بارداری..... ۱۰۰.....
- بند اول: جانشینی سنتی رحم ۱۰۱.....
- بند دوم: جانشینی با استفاده از تخمک یا جنین اهدایی ۱۰۲.....
- الف: نسب پدری ۱۰۲.....
- ب: نسب مادری ۱۰۲.....
- ج: رابطه طفل با صاحب تخمک ۱۰۳.....
- د: رابطه طفل با صاحب رحم ۱۰۳.....
- ح: حالت جانشینی سنتی رحم ۱۰۷.....
- خ: حالت مادر جانشینی با استفاده از تخمک، جنین اهدایی ۱۰۷.....
- چ: حالت مادر جانشینی با استفاده از تخمک اهدائی ۱۰۸.....
- ر: حالت مادر جانشینی با استفاده از جنین اهدائی ۱۰۸.....
- مبحث دوم: راه حل هایی در حقوق کنونی برای رسیدن متقاضیان به مطلوب ۱۰۹.....
- گفتار اول: استفاده از ملاک مصلحت کودک ۱۰۹.....
- گفتار دوم: فرزند خواندگی ۱۱۰.....
- گفتار سوم: قیمومیت ۱۱۲.....
- بند اول: تفاوت نهاد ولایت با قیمومت ۱۱۳.....
- بند دوم: اختیارات ولی ۱۱۵.....
- مبحث سوم: حقوق مالی ۱۲۲.....
- گفتار اول: توارث ۱۲۲.....
- گفتار دوم: وضعیت حقوقی طفل ناشی از لقاح بعد از فوت زوج یا زوجین ۱۲۶.....
- گفتار سوم: نفقه جنین فراکاشته شده در رحم جایگزین ۱۳۲.....
- گفتار چهارم: تعلق نفقه به حامل ۱۳۴.....

۱۳۵.....	گفتار پنجم: تعلق نفقه به جنین
۱۳۶.....	جمع بندی
۱۳۸.....	مبحث چهارم: الگوی مطلوب نسب شناسی طفل سه والدی
۱۴۰.....	پرسش اول:
۱۴۱.....	پرسش دوم:
۱۴۲.....	پرسش سوم:
۱۴۳.....	پرسش چهارم:
۱۴۴.....	پرسش پنجم:
۱۴۵.....	پرسش ششم:
۱۴۶.....	پرسش هفتم:
۱۴۷.....	پرسش هشتم:
۱۴۸.....	پرسش نهم:
۱۴۹.....	پرسش دهم:
۱۵۱.....	فصل پنجم: بحث و تفسیر و الگوی مطلوب پیشنهادی از منظر دانش حقوق، فقه و پزشکی
۱۵۸.....	پیوست ها
۱۶۲.....	فهرست منابع و مآخذ

فصل اول: کلیات (مفاهیم و مبانی)

بخش اول: مقدمه

الف: بیان مسئله

بررسی های علمی دانشمندان در دهه های اخیر با بهبود پتانسیل های مختلف برای رفع یا مهار اختلال های مختلف و وسیعی همراه بوده است که می تواند منجر به ناباروری و کاهش توان فرزندآوری شوند. این پیشرفت های علمی معمولاً با ظهور پرسش های نوین در زمینه مسایل مبنایی و نیز حواشی به وجود آمده در زمینه باروری و فرزندآوری آزمایشگاهی همراه بوده است. در واقع می توان پنداشت که لقاح مصنوعی یکی از دستاوردهای ارزشمند پزشکی نوین و راهکارهای امیدبخش برای زوج هایی است که به دلایل پزشکی و ژنتیکی مختلف دچار ناباروری شده اند. البته این راهکار از جنبه های مختلف حقوقی، فقهی و ژنتیکی با عوارض و آثار مختلفی از وجوه توارث، حضانت، محرمیت و نسب شناسی همراه می گردد که هنوز پاسخ های روشن و قاطعی برای آنها یافت نشده است. از این رو می توان طرح مساله فوق را موضوعی میان رشته ای دانست که با جمع آوری دقیق داده ها از هر سه شاخه علوم فقهی، حقوقی و پزشکی و سپس جمع بندی و تفسیر یافته ها در قالب عوامل موثر بر سهم نسبی و بیولوژیک والدین در تکوین جنین بیش از پیش به صورت الگوی تعاملی میان این عوامل تبیین نمود و از این رو این پایان نامه از جنبه های زیر به موضوع به تعاملات مرتبط با کنش ها و واکنش های ژنتیکی و اپی ژنتیکی میان تخمک و اسپرم و رحم و به وجود آمدن جنین سه والدی می پردازد:

- مفاهیم توارث، حضانت و محرمیت طفل از منظر حقوق و فقه
- مولفه های حقوقی، فقهی موثر در نسب شناسی طفل
- ژنتیک، اپی ژنتیک و موضوع نسب شناسی طفل

در نهایت از مجموع ارزیابی مولفه های فوق الذکر مدلی پیشنهادی مشتمل بر عوامل و سازوکارهای موثر بر نسب شناسی طفل سه والدی به عنوان مدل پیشنهادی اجرایی تحلیلی و اعتبار یابی و اعتبار بخشی مدل استخراج خواهد شد.

ب: اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

ضرورت انجام پژوهش به سلسله نکاتی باز می گردد که با افزایش میزان و درصد زوجهای نابارور در جامعه همراه است و همچنین صعوبت برخی بیماریها که عملاً توان فرزندآوری را از زوجین به طور مستقیم سلب می کند، می تواند دلایلی روشن برای ضرورت توسل به شیوه فرزندآوری سه والدی باشد.

در این شیوه گاه تخمک از همسر مرد است و جنین شکل گرفته در رحم زن دیگری جایگزین می شود و گاه تخمک از همسر وی نیست و اهدایی بوده، جنین تنها در رحم همسر مرد قرار می گیرد. هر دوی این حالات به دلایل مختلف فقهی، حقوقی با مفاهیم و مسایل مختلف در زمینه های ارث بری، حضانت و محرمیت همراه است و البته برخی مفاهیم نوین ژنتیکی و اپی ژنتیکی نیز بر دشواری های موجود در مسیر نسب شناسی طفل افزوده است. موضوع طفل سه والدی و وجوه مختلف و متفاوت نگرش به مفاهیم حقوقی، فقهی و پزشکی مترتب به آن خود به تنهایی موضوعی نو است، لیکن نکته ظریفتر در این میان کشف های جدید تعاملات ژنتیکی و اپی ژنتیکی موجود است که در آن ها معلوم شده است محیط پیرامونی سلول تخم می تواند به صورت مستقیم و غیر مستقیم از طریق سیتوکین و میکروسکرتوم موجود شامل انواع مولکول های ریز RNA ساختاری یا miRNAs و تعاملات مرتبط با آنها بر خاموش یا روشن شدن ژنهای موجود در جنین و سرنوشت آن و نیز شکل گیری و ریخت زایی اندامهای آن و حتی بیماریهای وی موثر واقع شوند و بدین ترتیب جنبه های بسیار مهمی مبتنی بر تعامل دو جانبه جنین و رحم اجاره ای از دید بیولوژیک آشکار شده است که ممکن است بر تصمیم سازیهای حقوقی و فقهی در نسب شناسی و ارث بری و حضانت طفل موثر واقع شود

این پایان نامه به بررسی این جنبه های نو می پردازد و امید می رود چارچوبی روشن نسبت به یافته های فوق فراهم گردد تا در مدل نسبتا جامعی از مولفه های حقوقی، فقهی و پزشکی مشتمل بر نسب شناسی طفل سه والدی به کار گرفته شود.

پ: هدف کلی

دستیابی به الگوی مناسب و متناسب حقوقی، و ژنتیک پزشکی نسب شناسی طفل سه والدی

ت: اهداف جزئی

تبیین سهم نسبی هر یک از وجوه حقوقی، و ژنتیک پزشکی در تعیین نسب شناسی طفل سه والدی

تبیین چگونگی تاثیر هر یک از حقوقی، و ژنتیک پزشکی در تعیین نسب شناسی طفل سه والدی

ث: سؤال اصلی

الگوی مناسب و متناسب حقوقی، و ژنتیک پزشکی نسب شناسی طفل سه والدی کدام است؟

ج: سؤالات فرعی

سهم نسبی هر یک از وجوه حقوقی، و ژنتیک پزشکی در تعیین نسب شناسی طفل سه والدی به چه میزان است؟

تاثیر هر یک از وجوه حقوقی، و ژنتیک پزشکی در تعیین نسب شناسی طفل سه والدی به چه میزان است؟

چ: فرضیه‌های تحقیق

رابطه ای میان یافته های نوین دانش اپی ژنتیک در زمینه میکرو مولکول ها مانند miRNA و تبیین الگوی مناسب و متناسب وجوه حقوقی، و ژنتیک پزشکی نسب شناسی طفل سه والدی وجود دارد امکان باز تعریف الگوی مناسب و متناسب وجوه حقوقی، و ژنتیک پزشکی نسب شناسی طفل سه والدی بر مبنای تعامل و تداخلات این وجوه فراهم است.

ح: تعریف واژه‌ها و اصطلاحات فنی و تخصصی

تعاریف نظری:

طفل سه والدی: انتساب طفل به سه والد، مبتنی بر خلقت کودک از یاخته های زایای یک زوج در رحم زنی دیگر

نسب طفل: نسب از اعتبارات نفس الامری است که دارای منشاء اعتبار واقعی می باشد

تعاریف عملیاتی:

طفل سه والدی: ترکیب تخمک و اسپرم و تولید یک جنین و انتقال آن به رحم زنی دیگر برای لانه گزینی و رشد و تکامل بیولوژیک

نسب طفل: اعلام سهم نسبی هر یک از والدین در شکل گیری و تکوین جنین، مفهومی که پژوهشگر در این پژوهش آن را ماتریس سهم نسبی هر مولفه در تعیین نسب طفل می نامد.

خ: روش پژوهش

این مطالعه با هدف دستیابی به اتقان علمی مشخص در تبیین الگویی مناسب تر و جدیدتر و منطبق با یافته های نوین علمی صورت پذیرفته است و روش پژوهش در این مطالعه به شرح زیر بوده است.

این پژوهش از نوع مطالعات کتابخانه ای و با سبک پیمایش توصیفی است و در قالب روش شناسی تلفیقی به انجام رسیده است در آن دو اصل زیر مرعی گردیده است:

۱ - فرایند مشتمل بر جمع آوری اطلاعات و داده ها شامل روش پژوهش، زمان و مکان پژوهش، چگونگی اجرای پژوهش (نمونه، نمونه گیری، و نحوه ی اجرا)، ابزار پژوهش و اعتبار و پایایی آن

۲- نحوه ی پردازش و تحلیل اطلاعات و داده های جمع آوری شده شامل تجزیه و تحلیل داده ها در این زمینه روش پژوهش همانگونه که اشاره شد از نوع تلفیقی، کتابخانه ای و با سبک پیمایش توصیفی است

ظرف زمان و مکان اجرای پژوهش

مقطع اجرای آن شش ماهه دوم ۱۳۹۷ خورشیدی است. انجام پژوهش در موقعیت جغرافیای ایران و با تمرکز بر دسترسی به جمعیت هدف یعنی صاحب نظران امر بوده است.

جمعیت هدف

جمعیت هدف در حقیقت شامل بیست تن از صاحب نظران علوم حقوق و فقه و اندیشمندان منتخب به روش نمونه گیری هدفمند یا قضاوتی است.

د: ابزار پژوهش

ابزار پژوهش نیز پرسشنامه خود ساخته با ملاک های اعتبار و پایایی زیر است

۱- اعتبار محتوا که بر این امر دلالت دارد که آیا شیوه یا ابزار جمع آوری داده ها به خوبی معرف همان محتوایی است که باید اندازه گیری شود.

۲- پایایی همسانی درونی به معنای همسانی میان گویه های درون ابزار است و معمولاً به روش های آلفای کرونباخ و یا دو نیمه کردن انجام می گیرد

ذ: نحوه ی اجرا و جمع آوری داده ها

نحوه ی اجرای ابزار روی آزمودنی ها بدین صورت است که پس از طراحی و اعتبار یابی ابزار پژوهش ضمن تسلیم ابزار به همراه توصیف مختصر و دقیق منظور پژوهش به صاحب نظران ، دیدگاه آنان در زمینه گویه ها بر اساس مقیاس طیف لیکرت سنجش و در جداول پرسشنامه درج می شود.

ر: تحلیل داده ها

در بخش تحلیل داده ها، تحلیل در مورد آماره های توصیفی بر اساس سطح یا مقیاس سنجش صورت می گیرد. با استفاده از آزمون های ناپارامتری و بهره گیری از نرم افزار اس پی اس نسبت به تحلیل رگرسیون و تحلیل واریانس اقدام خواهد شد.

ز: پیشینه پژوهش

با عنایت به اطلاعات اولیه موجود در هر سه حوزه دانش فقه، حقوق و پزشکی ابتدا به تبیین الگوی کلاسیک و استاندارد حال حاضر در مورد تعیین سهم نسبی والدین در قالب پدیده های بیولوژیک اعم از حاملگی های معمول و بارداری های آزمایشگاهی می پردازیم و به تعبیری مدل نسب شناسی معمول و مرسوم را با ذکر جزئیات و مبانی علمی موجود بازخوانی می کنیم.

باید توجه داشت که پژوهش در حوزه های میان رشته ای مانند موضوع مورد اشاره در این تحقیق مشمول مفاهیم پژوهش های تلفیقی و به تعبیری موج سوم روش شناسی در عصر حاضر می شود. این سبک پژوهش در عمل، کثرت گرایی در ماهیت روش شناسی را در اینگونه تحقیقات در خود به همراه دارد و به دلیل تنوع کارکردها و بازخوردهای حاصل از علوم مختلف که پژوهش بر پایه آنها صورت می پذیرد با انعطاف فراوان در نحوه جمع آوری داده ها و تلفیق و تفسیر یافته ها همراه است.

در مجموع در این پژوهش به منظور دستیابی به پیشینه معانی مترتب بر یافته های علمی تلفیقی و حصول چیدمان نوین از ادراک آنها در کنار یکدیگر از عناصر زیر بهره گرفته شده است (حسنی، ۱۳۸۹):

- رویکردهای نظری در روش شناسی
- بهره مندی از توان اثبات گرایی و روش های کمی در یافته ها

• تفسیرگرایی و روش های استناد کیفی

در واقع تعبیر و تفاسیر مرتبط و منتج از این پژوهش به گونه ای شامل هر دو طیف اعتباری زیر خواهد بود:

در حوزه روش های کمی	در حوزه روش های کیفی
سنجش یافته های عینی پزشکی	فهم معانی کنش های حقوقی و فقهی منتج از این یافته ها
فارغ از تعبیر ارزشی و حقوقی یا فقهی و صرفاً تجربی	حاوی مبانی اصیل فقهی و حقوقی بر مبنای عینیت ها
واجد تحلیل کمی و آماری	واجد تحلیل مضمونی

در نگرش به موضوع ماهیت موجود انسانی باید دانست سرنوشت و چگونگی رقم خوردن آن از جمله مسایل اساسی و بنیادین در زندگی هر انسان است و به تعبیری مسیر گذار از این دنیا به جهان آخرت محسوب می شود. سرنوشت مفهومی است واجد ابعاد مختلف که همواره توجه اندیشمندان را به خود معطوف داشته است و عوامل متعددی را در رقم خوردن آن دخیل دانسته اند. حسب مطالعات حال حاضر و با پیشرفت های پزشکی و به خصوص دانش ژنتیک پزشکی معلوم شده است که یکی از مؤلفه های مهم و مؤثر در سعادت و یا شقاوت بشر، وراثت وی است. امروزه می دانیم بسیاری از صفات و خصوصیات والدین از طریق ژن های تشکیل دهنده نطفه به فرزند منتقل می شود و این ژن ها در سیر بیان محصولات خود به شکلی غالب در تعیین مسیر رشد و نمو و شکل گیری شخصیت و رفتار و هنجارهای مرتبط با شخصیت و منش وی تأثیر می گذارد. این نکته مانع پذیرش نقش مهم تربیت در تکامل شخصیت کودک نیست بلکه حتی تأکید فزونتری بر نحوه کسب زمینه های اخلاقی و معرفتی و شناختی، از محیط خانواده و افرادی دارد که جنین و کودک در مسیر تکامل خود با آن ها رو به رو است. (بصیری، ۱۳۹۲)

در عین حال نکات بسیار مهم دیگری مانند برقراری روابط ازدواج و ارث و حضانت اطفال، در این میان وجود دارند که تعیین حکم در موضوعات مرتبط با آن ها دقیقاً بازتابی از شرایط نسب و نسب شناسی فرد

است. از همین منظر است که بررسی چگونگی رابطه نسب شناختی میان جنین و والدین وی در شرایط باروری آزمایشگاهی اهمیت خاص می یابد.

با نگرش کلی به فتاوی صادره، آیات، روایات مربوطه و جمع بندی آراء، تلقیح مصنوعی فی حد ذاته مجاز است، البته با توجه به انواع روش های تلقیح مصنوعی حکم تکلیفی استفاده از آن متفاوت است. (رجب زاده مقدم، ۱۳۹۷)

در حقیقت یکی از مشکلاتی که در حال حاضر هنوز هم تا حدودی در شرایط توسل به روش های باروری خارج رحمی و استفاده از بارداری با تلقیح مصنوعی مطرح است، موضوع تطبیق این پدیده با قوانین و مقررات مدون در کشورهای اسلامی از جمله ایران است که، باید منطبق و برخاسته از اصول و مبانی اسلام باشد. با توجه به اینکه مساله تلقیح مصنوعی جزء مسایل نوپدید است، به طور طبیعی نمی توان در تحقیقات فقه پژوهان متقدم ردپایی از این موضوع یافت. پیشنهاد تدوین قانون انجام پژوهشهایی است که بتواند قانونگذار را در این مهم یاری رساند. (قدیری، ۱۳۹۳)

در حقیقت در این میان آنچه مطرح است نسب ناشی از لقاح مصنوعی در شرایط باروری های آزمایشگاهی به ویژه زمان مواجهه با طفل سه والدی است که در صورت تبیین دقیق سهم نسبی هر والد در شکل گیری جنین می توان نسبت به تبیین چگونگی انتقال حقوق فوق الذکر اقدام نمود. در حقیقت شایان ذکر است که شرایط گوناگون باروری آزمایشگاهی، اقتضات خاص خود را دارند، که هر یک می باید به صورتی واضح و شفاف به استناد یافته های علمی روزآمد تبیین و تفسیر شوند.

یکی از حوزه های پژوهش در علم ژنتیک، ژنتیک رفتاری است که به مطالعه وراثت خصوصیات رفتاری و شکل گیری رفتار بر اساس ژنوم می پردازد. برخی از دانشمندان معتقد بودند که تکامل شخصیت انسان ناشی از تأثیر عوامل ژنتیکی است و برخی دیگر بر این باور بودند که شخصیت انسان از محیط تأثیر می پذیرد. امروزه این اعتقاد مقبولیت بیشتری یافته که شکل گیری شخصیت ناشی از هر دو عامل محیط و ژنتیک است. این نظریه با عنوان تأثیر و تأثر متقابل ژن و محیط یا نظریه سرشت و تربیت شناخته شده است (بصیری، ۱۳۹۲)

از این رو بررسی نسب و نسب شناسی در حقوق و فقه می تواند پایه آغاز مطالعات و درک چگونگی تبیین این پدیده و تعامل آن با مفاهیم ژنتیک و اپی ژنتیک باشد.

بخش دوم: مبانی نظری

بررسی موضوع این پژوهش شامل ابعاد مختلف از جمله وجوه حقوقی و شرعی در کنار یافته های پزشکی نوین است. در این میان توجه به مفاهیمی مانند نسب، دلالت نسب میان افراد و چگونگی وراثت عوامل مرتبط با نسب بسیار حیاتی است که در این فصل بدان ها پرداخته می شود.

مبحث اول: نسب

در حالت عادی و به استناد یافته های موجود در الگوی حال حاضر در زمینه تبیین و تعریف مفهوم نسب باید توجه داشت که نسب از جمله مفاهیم به ظاهر سهل اما به واقع پیچیده ای است که به نوعی رابطه طبیعی میان دو انسان، البته در قالب فرزند و پدر یا مادر ارجاع می شود. مفهوم نسب به دلیل ارزش و اهمیت وافر در شرایط حیات فرد، مورد توجه فراوان بوده است و در منابع مذهبی اسلامی، از جمله روایات، واجد احکام گسترده است. در عین حال با بررسی بدوی منابع موجود در معلوم می شود که علیرغم اهمیت بالا و تاثیرگذاری عمیق این مفهوم در زندگی هر فرد، متأسفانه تعریف دقیقی از آن در منابع و مراجع مختلف چه فقهی و چه حقوقی، ارائه نشده است، هم‌چنان که در باب اول از کتاب هشتم قانون مدنی ایران، که به احکام نسب اختصاص دارد، تعریفی از نسب دیده نمی‌شود. البته در ابتدا مشاهده می شود که در تعاریف بدوی، نسب از نظر لغت مصدر بوده، به معنی قرابت و علاقه و رابطه بین دوستی‌ها است. این مفهوم در زبان فارسی به نژاد تلقی شده است. نکته مهم این جا است که با آن‌که باب اول از کتاب هشتم قانون مدنی ایران به احکام مربوط به نسب اختصاص یافته است ولی از این معنا، تعریفی ارایه نشده است. از دیگر سو علمای حقوق بر حسب ضرورت، سعی نموده‌اند که سکوت قانون‌گذار را با ارایه تعاریفی از تعریف نسب به صورت مجزا جبران کنند. در حقیقت برای دریافت معنای حقیقی این واژه و به منظور شناسایی ماهیت حقوقی نسب، کاملاً ضروری است که برخی از تعاریفی را که در این زمینه از سوی فقهای دینی و حقوق‌دانان ارائه شده است، بررسی گردد. (روشن، ۱۳۸۷)

به عنوان مثال، صاحب جواهر، نجفی، در تعریف نسب می‌نویسد: «النسب و هو الاتصال بالولادة بانتهاء احد هما الی الآخر او بانتھائهما الی ثالث» بدان معنا که «نسب، عبارتست از منتهی شدن ولادت شخصی به دیگری، مانند پدر و پسر یا انتهای ولادت دو شخص به ثالث، مانند دو برادر به پدر» و یا به تعبیر انصاری «المراد بالنسب علاقه بین شخصین، تحدث من تولد احدهما من الآخر او تولدهما من ثالث» که باز هم